

Vətəndaşların seçki hüququnu pozan hərəkətlərdən (hərəkətsizliklərdən) və qərarlardan şikayətlərin araşdırılması məqsədi ilə Mərkəzi Seçki Komissiyasının nəzdində yaradılmış ekspert qrupunun üzvü Bəxşeyiş Əsgərovun 2015-ci il noyabrın 1-də keçirilmiş Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilərdə 77 sayılı Astara seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış deputatlığa namizəd Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlunun 12 noyabr 2015-ci il tarixli 175 sayılı müraciəti üzrə

RƏYİ

Bakı şəhəri

14 noyabr 2015-ci il

2015-ci il noyabrın 1-də keçirilmiş Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilərdə 77 sayılı Astara seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış namizəd Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlu 12 noyabr 2015-ci il tarixdə Mərkəzi Seçki Komissiyasına yazılı müraciət edərək seçkiqabağı təşviqatın aparılması zamanı namizədlər üçün bərabər şərait yaradılmamasını, səsvermə günü seçki dairəsinin bəzi seçki məntəqələrində qanun pozuntularının baş verdiyini iddia etmiş, dairə seçki komissiyasının 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarının ləğv edilməsini, bu şikayətinin mahiyyəti üzrə araşdırılmasını, həmin seçki dairəsinə daxil olan bir sıra seçki məntəqələri üzrə səsvermənin nəticələrinin ləğv edilməsini və seçki dairəsi üzrə səsvermənin nəticələrinin etibarsız hesab olunmasını xahiş etmişdir.

Mən, ekspert qrupunun üzvü Bəxşeyiş Əsgərov qeydə alınmış namizəd Talıbov Mikayıl Əbülfət oğlunun 12 noyabr 2015-ci il tarixli 175 sayılı yazılı müraciətini araşdıraraq müəyyən etdim:

Müraciət Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsinin və "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyasına və dairə seçki komissiyalarına seçki hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar şikayət və müraciətlərin verilməsi və onlara baxılması qaydaları haqqında Təlimat"ın tələblərinə uyğun tərtib edildiyindən və nəzərdə tutulan şikayət vermə müddətində verildiyindən araşdırmaya qəbul edilmişdir.

Araşdırma prosesində qeydə alınmış deputatlığa namizədlə əlaqə saxlanılmağa dəfələrlə cəhd edilsə də bu mümkün olmamışdır. Ərizəçi tərəfindən müraciətdə göstərilən qanun pozuntularını təsdiq edən hər hansı bir sənəd və ya material təqdim edilməmişdir.

M.Ə.Talıbov müraciətində seçki dairəsinin əhatə etdiyi 3, 8, 32 və 45 sayılı seçki məntəqələrində səsvermə günü müşahidə üçün şərait yaradılmamasını, normal müşahidənin aparılmasının qeyri-mümkün olduğunu, seçki məntəqəsinin ərazisində qeydiyyatda olmayan seçicilərin səs verməsini, eyni şəxslərin bir neçə dəfə səs verdiyini, şəxsiyyət vəsiqəsini təqdim etməyən şəxslərə seçki bülleteninə verildiyini, bir şəxsin digərinin əvəzinə səs verdiyini, bəzi məntəqə seçki komissiyası sədrləri tərəfindən bülletenlərin küncələrinin topa halında kəsildiyini, səslərin hesablanması zamanı aşkarlıq prinsipinə riayət olunması qaydalarının kobud şəkildə pozulduğunu, seçki bülleteni almış seçicilərin imzalarının və istifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin sayılmamasını, seçki məntəqəsində videoçəkilişin aparılmasına icazə verilməməsini, seçki məntəqəsi üzrə səsvermənin nəticələrinə dair protokolun surətinin onun tərəfindən təyin edilmiş müşahidəçilərə və məşvərətçi səs hüquqlu komissiya üzvlərinə verilməməsini, seçki məntəqələri üzrə seçici fəallığının aşağı olmasını, səsvermədə iştirak etmiş seçicilərlə rəsmi protokolda qeyd edilən seçicilərin sayı arasında böyük fərq olduğunu, səslərin sayılması və səsvermənin nəticələrinin müəyyən edilməsi zamanı qanun pozuntularına yol verildiyini bildirərək, yuxarıda qeyd edilən 4 seçki məntəqəsi üzrə səsvermənin nəticələrinin ləğv edilməsini və seçki dairəsi üzrə səsvermənin nəticələrinin etibarsız sayılmasını tələb etmiş, göstərmişdir ki, seçki günü baş verən bu pozuntularla bağlı dairə seçki komissiyasına müraciət etsə də dairə seçki komissiyası 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarı ilə (ərizəçi müraciətində qərarın tarixini səhvən 7 noyabr kimi göstərmişdir) onun müraciətini əsassız olaraq təmin etməmişdir.

Araşdırma zamanı 77 sayılı Astara seçki dairəsinin dairə seçki komissiyasından təqdim edilmiş arayışdan görünür ki, həmin seçki dairəsinin ərazisində seçkiqabağı təşviqatın aparılması üçün bütün qeydə alınmış namizədlərə tam və bərabər imkanlar yaradılmış, seçkiqabağı təşviqatla əlaqədar görüşlər üçün onlar müvafiq qaydada "qapalı və açıq" yerlərlə təmin olunmuşlar.

M.Ə.Talıbov ona ayrılan bu imkandan istifadə etməyərək, görüşlərin təşkili ilə bağlı dairə seçki komissiyasına rəsmi surətdə müraciət etməmişdir.

Araşdırma ilə müəyyən edilmişdir ki, seçkiqabağı təşviqat prosesinə heç bir dövlət orqanının müdaxiləsi halı olmamış, hər bir namizədə bərabər şərait yaradılmış, həmin dövrdə təşviqat subyektlərindən inzibati resurslardan istifadə olunması ilə bağlı nə dairə seçki komissiyasına, nə də Mərkəzi Seçki Komissiyasına şikayət daxil olmamışdır.

Həmin seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış digər namizədlər müxtəlif vaxtlarda sərbəst görüşlər keçirmişlər. Bu hal qeydə alınmış namizədlər İsmayılova Gülzar Əsgər qızı və Rzayev Adil Azad oğlunun izahatları ilə də öz təsdiqini tapmışdır. Qeyd edilənlər seçkiqabağı təşviqatın aparılması zamanı namizədlər üçün bərabər şərait yaradılmaması, digər qeydə alınmış namizədlərin inzibati resurslardan istifadə etməsi, seçki prosesinə dövlət qurumlarının müdaxiləsi barədə iddiaların əsassız olduğunu göstərir.

Seçki məntəqələrində səsvermə günü müşahidə üçün şərait yaradılmaması, normal müşahidənin aparılmasının qeyri-mümkün olması haqqında iddia araşdırılarkən məlum oldu ki, ərizəçi bunu müşahidəçilərə zəruri müşahidə imkanının verilməməsi, hətta müşahidəçilərinin yerlərindən belə qalxmalarına imkan verilmədiyini, müşahidəçilərinin olduğu yerdən nə bülletenlərin sayını, nə də bülletendə olan məlumatları (kimə səs verilməsini, etibarlılığını) müəyyən etməyin mümkün olmaması, bir çox seçki məntəqələrdə sayılmış bülletenlərin səsli şəkildə müşahidəçilərə elan edilməməsi, barmaqların yoxlanmasının müşahidəçilərin görmə imkanından kənarında olması ilə əsaslandırmışdır. Bu iddia araşdırma ilə tam şəkildə təkzib olundu. Belə ki, müəyyən edildi ki, qeydə alınmış deputatlığa namizəd M.Ə.Talıbov nə 77 sayılı Astara seçki dairəsi ərazisində, nə də həmin seçki dairəsi ərazisindəki seçki məntəqələrində müşahidə aparmaq müşahidə aparılması məqsədilə müşahidəçilərin qeydə alınması üçün müvafiq olaraq Mərkəzi Seçki Komissiyasına və dairə seçki komissiyasına müraciət etməmiş, eləcə də məşvəratçı səs hüquqlu komissiya üzvü və vəkil edilmiş şəxs təyin etməmişdir. Həmçinin yuxarıda qeyd edildiyi kimi onun tərəfindən heç bir müşahidə materialı araşdırmaya təqdim olunmamışdır. Ona görə də iddia edilən halların hansı üsulla əldə edilməsi, həqiqətən də baş verib verməməsinin yalnız iddiaçının ərizəsində əks olunması əsasında müəyyən edilməsi qeyri-mümkündür.

Seçki günü baş verməsi iddia olunan qanun pozuntularının baş verməsi faktını göstərən hər hansı bir sənəd və ya materialın təqdim edilməməsinə baxmayaraq ərizədə göstərilən hallar mahiyyətə yoxlanılmış və aparılmış araşdırma nəticəsində 77 sayılı Astara seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış digər namizədlərdən, həmin seçki dairəsi və həmin seçki dairəsinə daxil olan seçki məntəqələrində müşahidə aparan müxtəlif maraqları təmsil edən bir qrup müşahidəçidən, eləcə də bir çox komissiya üzvlərindən, xüsusilə 3, 8, 32 və 45 sayılı seçki məntəqələri üzrə alınmış izahatlardan görünür ki, müraciətdə göstərilən pozuntuların baş verməsi faktı təkzib olunur.

Aparılmış araşdırma ilə 77 sayılı Astara seçki dairəsinə daxil olan 3, 8, 32 və 45 sayılı seçki məntəqələri və bütövlükdə həmin seçki dairəsi üzrə seçki qanunvericiliyinin tələblərinin pozulması nəticəsində seçicilərin iradəsinin müəyyənləşdirilməsini qeyri-mümkün edən hallar aşkar edilmədiyindən qeyd olunan seçki məntəqələri üzrə səsvermənin nəticələrinin ləğv edilməsi və seçki dairəsi üzrə səsvermənin nəticələrinin etibarsız sayılması üçün heç bir hüquqi əsas müəyyən edilmədiyindən müraciət təmin olunmamalıdır.

Seçki məntəqələrində, eləcə də bütövlükdə seçki dairəsi üzrə səs vermiş seçicilərin sayı ilə səsvermənin nəticələrinə dair protokolda qeyd edilən seçici sayı arasında fərqlərin olmasının ərizəçi tərəfindən iddia edilməsi araşdırma prosesində həmin vaxt eyni məntəqələrdə müşahidə aparmış çoxsaylı digər subyektlər tərəfindən, habelə seçici siyahısında seçki bülleteni almış seçicilərin sayı ilə rəsmi protokoldakı rəqəmlərin üst-üstə düşməsi, eləcə də digər prosedur qaydaların nəticələri ilə təkzib olunur.

Müraciətdə göstərilən bütün hallar mahiyyəti üzrə tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırıldığına görə isə onun qismən təmin edilməsi üçün əsaslar yaranmışdır.

M.Ə.Talıbovun 77 sayılı Astara dairə seçki komissiyasının 4 noyabr 2015-ci il tarixli müraciətinin təmin edilməməsinə dair 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarı qiymətləndirilərkən müəyyən edildi ki, müraciətə dairə seçki komissiyası tərəfindən qanunla nəzərdə tutulan müddətdə və qaydada özünün iştirakı ilə baxılmış, müvafiq qərar ərizəçiyə vaxtında təqdim olunmuşdur. Dairə seçki komissiyasında həmin müraciət üzrə araşdırma aparılarkən toplanmış dəlillərin mötəbərliyinə və mümkünlüyünə xüsusi əhəmiyyət verilmiş, onların mənbələrinin və əldə edilmə üsullarının qanunvericiliyin tələblərinə tam cavab verməsi üçün müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Belə ki, sübutlar buna səlahiyyəti olan subyektlər tərəfindən toplanmış, iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən yazılı izahatlar, məlumatlar, aktlar, arayışlar və s. bu kimi materiallar seçki qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada əldə edilmişdir. Dairə seçki komissiyasında araşdırmada və iclasda iştirak edən ərizəçinin heç bir qeydi və iradı olmamışdır.

Dairə seçki komissiyasına edilən müraciətdə iddia edilən pozuntular əsasən seçki məntəqələri üzrə səsvermənin nəticələrini şübhə altına aldığından nəticələri mübahisələndirilən seçki məntəqələri üzrə dairə seçki komissiyası tərəfindən araşdırılması aparılan hallara dair müxtəlif maraqları təmsil

edən çoxsaylı müşahidəçilərdən, məntəqə seçki komissiyasının üzvlərindən izahatlar alınmış, digər zəruri materiallar toplanılmışdır. Toplanan dəlillərlə seçki qanunvericiliyinin tələblərinin pozulmaması təsdiq edilmiş, müraciətdə göstərilən pozuntular öz təsdiqini tapmadığından, əsassız olması müəyyən edildiyindən müraciətin təmin olunmaması barədə qərar çıxarılmışdır.

Aparılan araşdırma ilə M.Ə.Talıbovun 4 noyabr 2015-ci il tarixli müraciətinin təmin edilməməsinə dair 77 sayılı Astara seçki dairəsi dairə seçki komissiyasının 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarının ləğv edilməsi üçün heç bir əsas müəyyən edilmədi. Ona görə də həmin qərar dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmalıdır.

Beləliklə, deputatlığa qeydə alınmış namizəd M.Ə.Talıbovun müraciəti qismən təmin edilməli, şikayətin mahiyyəti üzrə araşdırılması hissəsində təmin edilmiş hesab olunmalı, 77 sayılı Astara seçki dairəsinə daxil olan 3, 8, 32 və 45 sayılı seçki məntəqələrində seçkinin nəticələrinin ləğv olunması, həmin seçki dairəsi üzrə səsvermənin nəticələrinin etibarsız hesab edilməsi və 77 sayılı Astara dairə seçki komissiyasının 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarının ləğv edilməsi hissəsində əsassız olduğundan təmin edilməməli, həmin qərar dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmalıdır.

Yuxarıda göstərilənləri əsas götürərək, Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsinin 112-ci, 112-1-ci maddələrinə və "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Seçki Komissiyasına və dairə seçki komissiyalarına seçki hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar şikayət və müraciətlərin verilməsi və onlara baxılması qaydaları haqqında Təlimat"ın 1-ci, 2-ci, 4-cü, 6-cı və 7-ci hissələrinə əsasən **r ə y ə g ə l d i m:**

1. 2015-ci il noyabrın 1-də keçirilmiş Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə seçkilərdə 77 sayılı Astara seçki dairəsi üzrə qeydə alınmış deputatlığa namizəd Talibov Mikayıl Əbülfət oğlunun 12 noyabr 2015-ci il tarixli 175 sayılı müraciəti mahiyyəti üzrə araşdırılması hissəsində qismən təmin edilmiş hesab olunsun.

2. Dairə seçki komissiyasının 6 noyabr 2015-ci il tarixli 26/95 sayılı qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılsın və müraciət digər hissədə əsassız olduğundan təmin edilməsin.

3. Rəy qəbul edildiyi andan 18 saatdan gec olmayaraq dərc olunsun (internet saytına yerləşdirilsin) və surəti müraciət etmiş şəxsə göndərilsin.

Ekspert qrupunun üzvü

Bəxşeyiş Əsgərov